

JULIUS EVOLA

A hanyatlás misztériuma

 ki a haladás és az evolúció mára szinte minden ponton megcáfolt mítoszát elutasítja és helyette a legújabb kori történelem magyarázatában a történelem igazi értelmeként egy, a magasabb értékekkel kapcsolatos *involúció*t állapít meg, szembekegyül a hanyatlás problémájával. Amennyiben az evolúció egy logikai ellentmondáson alapul, mivel több nem eredhet kevesebből és magasabb rendű alacsonyabb rendűből (hacsak nem pusztán a létezés előtti, rejtett lehetőség kibontakozását értjük alatta), úgy látszólag hasonló nehézség lép fel, amidőn valaki az involúciót akarja magyarázni. Hogyan lehetséges ugyanis, hogy ami magasabb rendű, lehanyatlak, vagy – és főként ez az érdekes –, hogy egy adott spirituális és civilizációs nívó elvész?

A feleletet nem lenne nehéz megadni, ha egy hasonlattal megelégednénk: egy egészséges ember is megbetegedhet (noha ebben az esetben is gyakran külső tényezőket és hatóókokat kell feltételezni); egy megszokott természeti törvény eredménye, hogy minden organizmus miután megszületett, kibontakozott és életében kiteljesedett, megöregszik, elgyengül, s végül meghal. Ez azonban egy megállapítás, nem pedig magyarázat, továbbá azt is feltételezi, hogy a két rend között teljes hasonlóság áll fenn: amikor azonban civilizációkról és politikai–társadalmi szerveződésekéről van szó, mindez kétséges, mivelhogy ezekbe a természeti jelenségekhez képest teljesen más szerepben az emberi akarat és szabadság is belejátszik.

Ez az ellenvetés természetesen Oswald Spengler elméletére is vonatkozik, amely teljességgel az organikus létezők nyújtotta tényeket veszi hasonlítási alapul, elfogadva azt, hogy az élő szervezetekhez hasonlóan a civilizációk összessége is rendelkezik hajnali fázzal, egy virágzó szakasszal, amit az őszi elöregedés követ, majd egy elmeszesedés, végül pedig halál és feloszlás.

A ciklus a kezdeti organikus, szellemi, heroikus, Spengler által *Kultur*nak hívott formáktól a materializálódott, inorganikus, eltömegesedett és lehanyatlott, a szerző által *Zivilisation*nak nevezett alakzatok felé halad. Ez az elmélet kétségtelenül visszaad valamit az úgynevezett „ciklus-törvényekből”, illetve abból, aminek ezek által tradicionális jellege van, s amely törvények mellesleg nagyon széles körre, akár még metafizikai területre is vonatkoznak. Mindez a jelen probléma elmélyült tanulmányozásában kissé előrevihet bennünket. Ez az elmélet valóban a magyarázat kiindulópontját adhatja, mivel tényleg valamifajta lépésről-lépésre kimerülő erőről van szó – ami egyszerű, de érzékletes képpel élve, olyasmi, mint amikor egy táguló mozgást előidéző erőt bocsátanak egy dugattyúhengerbe, amiben a dugattyú a hajtóerő kimerültével fokozatosan lelassul és

megáll, hacsak nem történik új erőbeocsátás (ami jelen esetben egy új ciklust indítana útjára). A szóban forgó erőt az emberi világ szintjén lényegében egy felsőbb, organizáló erőként kell felfogni, ami az alsóbb erőkkel kapcsolatba lép, mégpedig egy formát nyomva ezekbe. Amikor az eredeti feszültség meggyengül, az alsóbb erők elszabadulnak és fokozatosan uralomra jutnak, feloldódási tüneteket produkálva.

Ez a felfogás alkalmazhatóan látszik abban a sajátos keretben is, ahol a hanyatlás problémáját akarjuk körülhatároltan megvizsgálni. A Spengleréhez csak felszínileg hasonló kiindulási pont: a civilizációk – egyszersmind tehát az államtípusok – dualizmusa. Egyrészt léteznek a kizárólag alakilag és esetleges tényezők vonatkozásában eltérő, de principiálisan mindenkor egységes *tradicionális* civilizációk: tehát azok, amelyekben az általános szerveződés, az alárendelt valóságok összességének kialakítása és igazolása vonalán szellemi, *szupraindividuális* erők és értékek alkotják a hivatkozások tengelyét és legvégső pontját.

Másrészt létezik az antitradícióval azonos modern civilizáció, amely kizárólag földi, emberi, individuális és kollektív tényezők munkájára épül, egy olyan típusú élet teljes térnyeréseként, amely teljesen elszakad mindattól, ami *több*, mint élet. A hanyatlás a történelem alapvető jellegzetességeként nyilatkozik meg, hiszen a hanyatlásban a „tradicionális” típusú civilizáció meggyengül és egy „modern”, új és globális civilizáció egyre határozottabb, általánosabb és áthatóbb eljövételének ad helyet.

De a különös probléma nem is ez, hanem hogy mindez *miként* lehetséges. Szűkítjük le most a kutatás területét és vizsgáljuk meg azt, ami egy hierarchikus (vagyis egy szent uralmi rendben megnyilatkozó) struktúrával és a tekintély princípiumával megfelelő kapcsolatban áll, tekintve, hogy a problémához ez adja meg a kulcsot. A ciklustörvények alapján a tradicionális hierarchiák és akciójuk kapcsán rögtön vissza kell utasítani azt az elképzelést, miszerint ezek alapvető és kizárólagos jellegzetessége a magasabb rendűnek az alacsonyrendű feletti kényszere, elnyomó és erőszakos uralma lenne. Amikor ugyanis létezik s kellőképpen hosszan fennmarad egy hierarchia, különös nyomatékot kap a spirituális akció. Tradicionálisan ezért „cselekvés nélküli cselekvésről” lehet beszélni (kínaiul: *wei-wu-wei*), de használatos a „mozdulatlan mozgató” (egy olyan princípium arisztotelészi megjelölése, amely anélkül, hogy maga mozogna, minden mozgás fenntartója) és a „pólus” vagy tengely szimbolikája is, amely körül az alsóbb erők minden rendezett mozgása zajlik; különösen fontos elem az igazi tekintély és egy „olümposzi” minőségű uralkodósiság megléte és közvetlen megszilárdítása, nem erőszak segítségével, hanem a pusztá jelenléttel; végül olykor a mágnes hasonlatát is használják, ami, miként alább látni fogjuk, a tárgyalat probléma megértésében döntő jelentőségű. Ugyanakkor minden hierarchikus és állami rendszer erőszakos eredetének az elmélete – ami oly kedves témája a baloldali történetírásnak és ideológiának – végletes egyoldalúsága, sőt igénytelen és torz volta okán teljesen elutasítandó.

Általánosságban szólva, miféle képtelenség lehet azt hinni, hogy egy valódi szellemi tekintély és tradíció képviselői emberek után futkosnának, hogy azokat megragadhassák és a nekik megfelelő helyre őket leköthessék, s érdeklődést tanúsítsanak az iránt, hogy létrehozzanak és fenntartsanak olyan viszonylatokat, amelyek révén ők mint látható vezetők tűnhetnének fel. Minden normális és tradicionális hierarchia lényegi alapja nem a pusztá alávetés, hanem az alacsonyabb rendűek részéről történő elismerés és be-

leegyezés. Nem a felsőbbrendű az, akinek az alacsonyabb rendűre szüksége van, hanem éppen ellenkezőleg, amire már Platón is rávilágított; nem a vezető az, akinek követőkre van szüksége, hanem a követők azok, akik vezetőt igényelnek, különösen a kritikus helyzetekben.

Az igazi hierarchia lényege abban áll, hogy egyes létezőkben tényleges jelenlét és valóság formájában él az, ami másokban csak mint előérzet, tendencia vagy gondolat van jelen, ezért az előbbieket ezeket elkerülhetetlenül vonzzák és nekik az utóbbiak természetes módon alárendelődnek, mégpedig kevésbé egy külsőlegességnek, mint inkább az ő igazibb „Énjüknek”. Az ősi hierarchiák világában ebben rejlik az áldozatra való készség, minden fényes hősiesség, minden szabad és férfias odaadás rejtélye – és másrésről a tekintély, a nyugodt erő és befolyás titka, amit a legfelfegyverzettebb és legrettegettebb zsarnok sem lehet képes magának kivívni.

Mindennek belátása egyúttal azt is jelenti, hogy az ember más megvilágításban látja nemcsak a hanyatlás problémáját, hanem általában minden felforgató változtatás lehetőségét is.

Ki ne halotta volna már azt, hogy ha egy forradalom győzedelmes, akkor ez annak a jele, hogy a régi vezetők elerőtlenedtek, az uralkodó osztályok lehanyaglottak? Alkalmassint ez igaz lehet, a rátekintés azonban egyoldalú. Ez olyasmi eset lenne, mint amikor valakinek láncon tartott, hamis vérebei vannak, amik végül őt magát is megharapják: mindez nyilván azt bizonyítaná, hogy az állatok gazdája többé nem elég erős. Más viszont a helyzet, amidőn elvetjük az Állam kizárólagosan erőszakos eredetét és kiindulási pontként a hierarchiát vesszük, aminek az imént jeleztük a leglényegesebb alapját. Az igazi hierarchia csak egy módon dőlhet meg: amikor maga az egyén kezd hanyatlani, s elemi szabadságát arra használja, hogy saját életét minden magasabb perspektívától megfossza, s mint afféle csonkra pusztán önmagára építse. Ekkor a kapcsolatok óhatatlanul megszakadnak és meggyengül az a feszültség, ami a tradicionális organizmust egyesítette és ami a politikai folyamatokat az egyén felemelkedésével és integrációjával, a rejtett magasabb lehetőségek megvalósításával hozta párhuzamba. Ekkor minden erő meginog a pályáján és végül – miután az elveszett tradíció racionális vagy haszonelvű konstrukciókkal való helyettesítési kísérlete kudarcba fúl – erről elszabadul. A csúcsok fent akár tiszták és sérthetetlenek is maradhatnak, viszont minden más, ami normálisan úgymond ezeken függött, elveszítve stabilitását, olyan lavinához lesz hasonlatos, amely először érzékelhetetlen, aztán egyre gyorsuló mozgással zuhan le a mélybe egészen a völgyig; a politikai uralomban az ennek megfelelő egymást követő fokozatok: liberalizmus, szocializmus, a tömeg kollektívizmusa, a kommunizmus.

Ez a hanyatlás misztériuma ama korlátozott közegben, amelyre vizsgálódásaink e helyütt irányultak; ez minden felforgató forradalom titka és belső vonatkozása. A forradalmár azzal kezdi, hogy a hierarchiát önmagában megöli, megcsonkítva így a később általa külsőleg is ledöntött rend alapjául szolgáló lehetőségeket. Nem lehetséges – a hierarchiaellenes és antitradicionális felforgatás értelmében vett – forradalom egy előzetes benső pusztítás nélkül. S miután ez az előzetes szakasz a csak „tényeket” látó és értékelő rövidlátók tekintetét elkerüli, elterjedhet a nézet, hogy a forradalmakat irracionális és szenvedélyes jelenségekként kezeljék, vagy kizárólag olyan materiális és társadalmi té-

nyezőkkel magyarázzák, amelyek minden normális civilizációban csak másodlagos és alárendelt szereppel, valamint a csak mellékes okok funkciójával bírnak.

Amikor a katolikus theológia a primordiális ember romlására mint magára az angyalok szabad akarató „lázasására” hivatkozik, alapjában ugyanarra a magyarázó elvre utal vissza. Egy szörnyű, az emberrel vele született hatalomról van szó, amit az ember szabadsága folytán egy spirituális pusztítás értelmében használ, mindazt visszautasítva ezáltal, ami magasabb méltóságát megalapozhatná. Ez egy metafizikai döntés, és a történelmen végigterjedő, antitradicionális, forradalmi, egyénieskedő, humanisztikus, laikus s végtére is „modern” szellem különféle formáiban megjelenő egész áramlat e döntés manifesztációja és úgymond fenomenológiája. Ez a döntés az első aktív és meghatározó ok a hanyatlás, a tradicionális formák feloldódásának misztériumában.

Miután az ember ezt megérzi, nem lesz nehéz felfognia az ősi tradíciók ama meglehetősen rejtélyes utalását sem, ami a bizonyos szempontból mindig létező vezetőkkel kapcsolatos, akik (maguk, vagy „pozícióik”) mivelhogy nem szűnnek meg soha létezni, különféle szimbolikus jellegű akciók révén felkutathatók: az ő keresésük valójában egy reintegrációval egyenértékű, egy különleges hozzáállás megteremtésével, s ez ahhoz az alaptulajdonsághoz hasonló, amely a vasat jellemzi, amikor úgymond megérzi vagy felfedezi a mágnest és feléje ellenállhatatlanul vonzódik. Most csupán e megjegyzésre kell korlátoznunk magunkat, amit ha valaki akar, adott összefüggésben továbbgombolyíthat.

A mai kort tekintve, nincs értelme, hogy egy mély pesszimizmus uralkodjon el. Most is vannak igazi vezérek, noha a jelen körülmények közepette nem lehet őket felismerni, vezéri kvalitásukat el kell titkolniuk, hiszen csak a társadalmi mítoszok demagógjaiként, agitátoraiként léphetnének fel. A monarchiák korszaka ennél fogva lezárult, hiszen korábban a rend fenntartása érdekében jórészt elég volt akár egy szimbólum pusztán jelenléte is, és még arra sem volt szükség, hogy aki mindezt emberként megtestesítette, a feladatára a legalkalmasabb legyen.

fordította: NÉMETH NORBERT

Tradíció 1999, 187–191. Az elektronikus változatot szerkesztette: F. V. A.

